

офіційної інформації», в ході якої було висвітлено історію створення та зміст діяльності Центру за 10 років його існування. Головним напрямом роботи є інформаційне забезпечення законотворчого процесу Верховної Ради України шляхом надання послуг народним депутатам, їхнім помічникам та працівникам Апарату ВРУ. Крім відповідей на запити користувачів, Центр також постійно готує інформаційні матеріали до законопроектів, що розглядаються на сесіях Парламенту.

З 2002 р. здійснюється формування електронної бази даних «Політика і політики в дзеркалі періодичних видань України», яка представлена на сайті НРБУ (<http://cuprc.nplu.org>). Це – своєрідний моніторинг української центральної та регіональної преси з широкого кола питань суспільно-політичного життя України. На сьогодні база даних включає близько 300 тис. бібліографічних записів статей із посиланням на повні тексти з електронних архівів газет та журналів. БД користується широким попитом у віртуальних відвідувачів Бібліотеки.

Під час конференції відбувся круглий стіл за темою: «Надання відкритого доступу до офіційної інформації як складова професійних умінь бібліотечних працівників», в якому взяли участь викладачі ВНЗ та працівники бібліотек. Розглядалися питання змісту професійної освіти бібліотекарів на сучасному етапі; підготовки, працевлаштування та кар'єрного зростання майбутніх бібліотекарів; формування професійних навичок, необхідних для доступу до офіційної інформації; готовності нинішніх і майбутніх бібліотекарів до сприйняття ідеології відкритого доступу.

У ході обговорення було наголошено на необхідності розроблення і впровадження спеціального курсу «Бібліотеки та електронне урядування» в навчальні плани підготовки майбутніх бібліотекарів та проведення підвищення кваліфікації працівників бібліотек за дистанційним курсом «Електронне урядування та доступ до інформації у бібліотеках».

*Н. Казакова, головний бібліотекар,
В. Кононенко, завідувачка відділу
Державного закладу
«Національна парламентська бібліотека України»*

БІБЛІОГРАФІЯ МАЄ МАЙБУТНЄ

РОЗВИТОК бібліотечної справи і бібліографії сьогодні багато в чому залежить від умілого використання сучасних інформаційних технологій. Успіхи інформатики в галузі інформаційного пошуку і відкриття закономірностей комунікації, а також технічний прогрес в електроніці та обчислювальній техніці змусили суспільство критично переглянути своє ставлення до бібліотек, їхньої бібліографічної діяльності. В той же час у бібліографічному середовищі постала необхідність проаналізувати сучасні тенденції та розглянути проблеми, що накопичувалися десятиліттями.

Саме в роздумах про долю бібліографії, тенденції та перспективи її розвитку народилася ідея проведення Першого міжнародного бібліографічного конгресу, що пройшов 21-23 вересня ц. р. у м. Санкт-Петербурзі на базі Російської національної бібліотеки (РНБ). Його організаторами стали Російська бібліотечна асоціація, Бібліотечна Асамблея Євразії, Російська національна бібліотека, Російська державна бібліотека (РДБ), Російська книжкова палата, Бібліотека Російської Академії наук (РАН) і Президентська бібліотека імені Б. М. Єльцина. У Конгресі взяли участь 430 делегатів із 13 країн: Російської Федерації, Болгарії, Ізраїлю, Сербії, Словенії, України, Франції та ін.

На форумі розглядалися теоретичні проблеми бібліографії як феномена культури, її реальні й можливі трансформації; практична бібліографічна діяльність деяких країн, регіонів, бібліотек в цілому, розвиток її окремих напрямів – національної, краєзнавчої, рекомендаційної.

Швидкі темпи еволюції інформаційно-комунікаційних технологій, дискусії на різних рівнях навколо майбутнього традиційних носіїв інформації, поява тверджень про неминучий крах «галактики Гутенберга» – ось коло гострих питань, на які сподівалися отримати відповідь учасники заходу. Ґрунтовне обговорення цих проблем відбувалося в перший день роботи Конгресу – на пленарному засіданні «Бібліографія сьогодні й завтра: дискусії та прогнози».

Розглядаючи бібліографію в контексті книжкової культури, доповідачі В. Васильєв, д. і. н., чл.-кор. РАН, директор Наукового центру досліджень історії книжкової культури, і М. Єрмолаєва, к. філол. н., заступник директора Центру, відзначили, що бібліографія сприяє відображенню, зберіганню, трансляції найважливіших елементів культури.

У доповіді «Еволюційний синтез бібліографії» В. Леонова, д. пед. н., проф., директора Бібліотеки РАН, було проаналізовано розвиток світової бібліографії, наочно продемонстровано її фундаментальність і дієвість як науки.

Основні тенденції розвитку та спрямування бібліографічної теорії й практики в Росії у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. було розглянуто в доповіді Н. Лелікової, д. і. н., зав. від. бібліографії і краєзнавства РНБ «Російська бібліографія на сучасному етапі».

«Бібліоутопія і бібліоантиутопія: консервативні й технологічні прогнози майбутнього бібліографії» – тема роздумів А. Соколова, д. пед. н., проф. Санкт-Петербурзького університету культури і мистецтв. Він проа-

налізував об'єктивні тенденції розвитку комунікаційної культури, дав оцінку достовірності прогнозів провідних науковців щодо майбутнього книги в цілому, і бібліографії зокрема.

Відомий польський книгознавець К. Мігонь у своїй доповіді «Бібліографічний родовід науки про книгу і сучасна бібліологія: наслідки і перспективи» розповів про багаторічні наукові напрацювання в галузі науки про книгу, зокрема проаналізував традиції, напрями і способи застосування бібліографії у рамках національних наукових шкіл; розглянув бібліографію як важливе джерело бібліологічних знань у системі наукової бази книгознавства, роль бібліографії у процесах розкриття властивостей і перспектив «книжкового світу». У доповіді також було згадано напрацювання українського бібліолога Л. Биковського.

Доповідь фахівців РДБ О. Теплицької, к. пед. н., зав. від., та Л. Жукової, гол. бібліографа, «Бібліографічна продукція національних бібліотек – членів Бібліотечної Асамблеї Європи у XXI ст.» містила аналіз бібліографічної продукції 12 національних бібліотек за 2004–2009 рр. Проаналізовані бібліографічні ресурси у своїй сукупності сприяють задоволенню універсальних інформаційних потреб населення, розвитку вітчизняної культури і освіти. За кількістю видань в електронному форматі перше місце належить Національній бібліотеці Білорусі, а лідерами за числом друкованих видань є національні бібліотеки Молдови, Таджикистану і Національна парламентська бібліотека України. Схвальну оцінку отримала робота НРБУ щодо інформаційного забезпечення практичної, педагогічної, наукової діяльності бібліотекарів і фахівців суміжних дисциплін (книгознавство, документознавство).

Актуальні для бібліотек різних країн питання кооперації у створенні інформаційних ресурсів розглядалися у доповіді Б. Логінова, к. т. н., генерального директора Національного інформаційно-бібліотечного центру ЛІБНЕТ, «Новий етап розвитку Зведеного каталогу бібліотек Росії для бібліографічного обслуговування». Йшлося про найбільший у Росії централізований зведений електронний каталог, який станом на 1 вересня 2010 р. нараховував 6 млн. сертифікованих бібліографічних записів, близько 20 млн. записів на примірники з фондів понад 500 найбільших бібліотек країни і найповніше відображає документи з початку XVIII ст. до 1945 р. та з 1980 року до нашого часу. Цей ресурс буде найбільшчим часом відкрито для професійного довідково-бібліографічного обслуговування.

У доповіді «Практика бібліографічного обслуговування на основі зведеного каталогу періодики бібліотек Росії» О. Племнека, к. т. н., доцента, виконавчого директора Асоціації регіональних бібліотечних консорціумів (АРБІКОН), та І. Крутихіна, заст. директора Наукової бібліотеки Саратовського університету, керівника проекту «Міжрегіональний аналітичний розпис статей» (МАРС), було розглянуто підсумки перших п'яти років функціонування унікального проекту, в якому беруть участь 500 бібліотек різного адміністративного підпорядкування з 70 регіонів Росії. З початку 2010 р. пошуком у каталозі скористалися 70 тис. осіб, а з аналітичного масиву МАРС було запозичено близько 35 млн. (!) записів. Чисельність записів у ще одному проекті – Зведеному каталозі бібліотек – партнерів АРБІКОН, перевищила

у цьому році 38 млн. Цей сервіс широко використовується як для запозичення записів, так і для бібліографічного обслуговування користувачів. Особливий інтерес і зацікавлене обговорення фахівців викликала доповідь «Сучасні проблеми стандартизації і бібліографічна практика» С. Дмитрієвої, к. пед. н., с. н. с. РНБ.

Від представників Російської книжкової палати на конгресі було заплановано сім доповідей, три з них – «Проблеми і перспективи використання ГОСТ 7.1–2003 в діяльності Російської книжкової палати та інших бібліографічних центрів» Г. Калініна, начальника науково-дослідного відділу; «Нові інструктивно-методичні розробки Російської книжкової палати щодо бібліографічного відбору документів» В. Матвей, с. н. с.; «Наукова і методична діяльність Російської книжкової палати у галузі державної бібліографії» К. Сухорукова, к. і. н., начальника відділу, головного редактора журналу «Бібліографія», – було представлено на секції «Національна та державна бібліографія».

Всього до програми форуму було включено понад 260 доповідей та повідомлень, які заслухали на десяти секціях відповідно до їхньої тематики: теоретико-методологічні проблеми бібліографічної науки і практики; бібліографія як соціокультурне явище; історія бібліографії; національна, краєзнавча, рекомендаційна бібліографія; бібліографічне і археографічне джерелознавство; бібліографічне обслуговування та ін.

Важливо, що більшість виступаючих не стільки констатували стан та досвід роботи у бібліографічній галузі, скільки зосереджували увагу на постановці проблеми. Саме цьому було присвячено доповідь «Національна бібліографія: концентрація і розсіювання інформації» Є. Соколинського, д. пед. н., зав. сектору зведених каталогів РНБ. На прикладі російського та зарубіжного досвіду він простежив тенденції створення масштабних національних бібліографічних банків даних і в той же час багатократного дублювання бібліографічного матеріалу в різних електронних і друкованих каталогах (з частково невідповідною інформацією); звернув увагу на появу нових бібліографічних проектів, численних баз даних, що претендують на статус національних.

На тлі широкого культурологічного поля національної бібліографії особливу увагу привернули доповіді співробітників Білоруського державного інституту культури і мистецтв: «Православна бібліографія Білорусі: джерела і сучасність» Т. Самойлюк та «Білоруська бібліографія в історичному контексті: підходи до періодизації» Т. Стромужевської.

Цікаві бібліографічні проекти на основі міждисциплінарних досліджень було розглянуто у доповідях: «Репертуар російської драми як модель міждисциплінарної бібліографії» А. Колганової, к. філол. н., директора Російської державної бібліотеки мистецтв; «Рідкісні та цінні дореволюційні видання як основа для складання краєзнавчої бібліографії» Н. Паршукової, к. філол. н., головного редактора видавництва «Альфаре́т»; «Росія і Схід» очима бібліографа» Г. Пумпяна, к. філол. н., с. н. с. Бібліотеки РАН та ін.

У центрі уваги декількох секцій стояли питання кадрів, освіти та іміджу бібліографа в умовах, коли зникають бібліографічні кафедри у профільних ВНЗ. А з огляду на те, що лише 10% студентів денних форм

навчання після закінчення цих закладів працюють за фахом, було висловлено пропозицію розвивати вечірню та заочну форми навчання.

Представники національних і наукових бібліотек України взяли участь у роботі 9 з 10 секцій і задекларували 32 доповіді. Від двох національних бібліотек виступили з доповідями: «Національна бібліографія України: сучасний стан і перспективи», «Національна парламентська бібліотека України як центр професійної бібліографії» – В. Кононенко, зав. відділу НПБУ; «Дон Кіхот української бібліології: до 115-ліття Лева Биковського», «Українське кіно ХХ–ХХІ ст.: історико-бібліографічне дослідження» – Н. Казакова, гол. бібліограф НПБУ; «Бібліографічні джерела українського зарубіжжя: історія, результати дослідження» – В. Берьозкіна, м. н. с. НБУВ, та «Український нотний репертуар 1917–1923 років в контексті національної бібліографії» – І. Савченко, м. н. с. НБУВ.

Однією з найпотужніших за кількістю учасників була секція краєзнавчої бібліографії, на якій розглядалися проблеми стратегії краєзнавчої діяльності, електронних краєзнавчих бібліографічних ресурсів, джерел і продуктів краєзнавчої бібліографії. В роботі, зокрема, взяли участь співробітники наукових бібліотек та ВНЗ України з доповідями: «Зведений науково-бібліографічний ресурс медичного краєзнавства» – М. Іванова, директор Науково-медичної бібліотеки м. Сімферополя (АРК); «Колекція краєзнавчих бібліографічних покажчиків Донбасу: технологія створення» та «Основні етапи розвитку краєзнавчої бібліографії Донбасу» – викладачі Луганського інституту культури і мистецтв Т. Балицька та Н. Литвиненко; «Унікальний краєзнавчий бібліографічний ресурс Севастопольської морської бібліотеки» – В. Назінцева, бібліограф Морської бібліотеки ім. адмірала М. П. Лазарєва.

На секції «Бібліографічні ресурси: загальні проблеми теорії і технології формування» з доповіддю «Експеримент (досвід) інформаційно-бібліографічного супроводу науки на основі вільного програмного забезпечення (ВПО)» виступила О. Акімова, зав. наукової бібліотеки Інституту біології південних морів НАН України. Вона акцентувала увагу присутніх на позитивному досвіді використання ВПО в окремих напрямках своєї діяльності – створенні та збереженні електронних ресурсів.

Активну участь взяли фахівці з України в роботі секції «Бібліографічні аспекти вивчення книжкової культури» з доповідями: «Внесок одеської професури у розвиток бібліографії та книгознавства у кінці ХІХ – першій третині ХХ ст.» – О. Музичко, к. і. н., доцент Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова; «Серія бібліографічних покажчиків наукового журналу «Культура народів Причорномор'я» як елемент розвитку постпрото(нео)бібліографії» – С. Дудченко, заст. директора Центру інформаційних технологій МЦ «Крим». На прикладі видання серії було представлено авторську методичку створення нових форм друкованих бібліографічних покажчиків, які є водночас і повнотекстовими електронними колекціями. Л. Гріненко, зав. науковою бібліотекою Національного заповідника «Херсонес Таврійський» у рамках виступу «Актуальна старовина – досвід представлення старовинної археологічної

періодики в Мережі» проінформувала присутніх про спільний українсько-американський проект підготовки і представлення в Інтернеті таких наукових видань, як «Известия Таврической Ученой Архивной комиссии», «Записки Одесского общества истории и древностей», «Известия Русского Археологического института в Константинополе», «Известия Императорской Археологической Комиссии» (www.library.chersonesos.org).

Активну участь у роботі секції «Історія бібліографії» взяли співробітники Наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка В. Прокопчук, проф., директор, та О. Литвиненко, зав. відділом комплектування. Вони виступили з повідомленнями про роботу відомих бібліографів і книгознавців Л. Биковського, М. Ясинського, С. Сірополка у бібліотеці Кам'янець-Подільського державного українського університету (1919–1922 рр.). Показовим є те, що діяльність відомих бібліографів розглядалася не тільки на цій секції (йшлося про П. Беркова, Л. Биковського, Д. Ульяновського, К. Шафрановського, М. Рубакіна та ін.), а й на інших було виголошено доповіді, присвячені бібліографам Н. Ватаці, В. Галі, М. Гастеру, А. Попову, І. Полонській.

У рамках Конгресу пройшли два круглі столи: «Нові інформаційні технології і бібліографічна діяльність бібліотек» (на базі Президентської бібліотеки імені Б. М. Єльцина), на якому було розглянуто найновіші технології в бібліографічній діяльності, зокрема нові підходи до формування електронних ресурсів і організації бібліографічного обслуговування, та «Періодичні видання з мистецтва у практиці сучасної бібліотеки з питань мистецтва» (на базі Санкт-Петербурзької театральної бібліотеки).

У ході обговорення результатів роботи Конгресу і формування підсумкового документа було висловлено низку пропозицій. Зокрема, практично всі учасники підтримали проект створення постійно діючого конгресу як органу для подальшої консолідації бібліографічного співтовариства. Підсумком обговорення «феномену книги і книжкової справи» і невизначеності щодо їхнього подальшого функціонування в суспільстві стала пропозиція щодо розробки та затвердження Закону про книгу і книжкову справу, в якому бібліографія розглядалася б як важливий засіб доведення інформації про соціально значущу книгу до споживача; створення дієвого правового механізму контролю за виконанням Закону про обов'язковий примірник.

Серед першочергових завдань – посилення державної фінансової підтримки у напрямі створення і впровадження державних стандартів; поліпшення фахової підготовки бібліографічних кадрів – втілення в життя концепції безперервної освіти та розробка і видання нової навчальної літератури для підготовки фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Проведення Конгресу підтвердило життєздатність бібліографії як галузі практичної діяльності та наукової дисципліни. Впевнені, що у матеріалах цього форуму не тільки можна буде знайти відповіді на ряд проблемних питань, але й вони дадуть поштовх до подальших професійних дискусій, роздумів і нових проектів.